

THE NETWORK FOR BETTER FUTURE OF SOCIAL economy

EUROPEAN UNION
EUROPEAN
SOCIAL FUND

Sít' Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky

Část "Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky"

Doporučení pro využívání finančních nástrojů

Praha

Květen 2012

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Autor: Marek Jetmar

**PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST**
www.esfcr.cz

Obsah:

Shrnutí (Executive Summary)	4
1. Úvod	8
1.1. Cíle doporučení	10
1.2. Proces a způsob přípravy	10
1.3. Síť Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky, část Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky	11
2. Současný stav sociálního podnikání v zúčastněných zemích a regionech ...	14
3. Řešení finančních potřeb sociálních podniků	17
3.1. Podnikatelské prostředí a regulační rámec sociálního podnikání	17
3.2. Kvalita finančního prostředí pro sociální podniky	22
3.3. Sociální podniky	28
Příloha č. 1: Podpora sociálního podnikání na úrovni EU	30
Seznam zkratk:	34

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Shrnutí (Executive Summary)

Dokument ***Doporučení pro využívání finančních nástrojů*** představuje druhý hlavní výstup pracovní skupiny „Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky“ vzdělávací sítě ESF Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky (BFSE). Tento produkt přináší praktické informace týkající se finančních potřeb sociálních podniků, role a cílů veřejných institucí a finančních zprostředkovatelů a představuje doporučení pro návrh komplexního systému podpory spolufinancovaného z ESF nebo EFRR.

Dokument zkoumá úlohu zainteresovaných stran a zabývá se hlavními rozhodovacími dilematy při tvorbě politiky. Pozornost je zaměřena na problematiku koordinace politik, na využívání vhodných finančních nástrojů (finanční schémata, granty) a způsob jejího provádění, na realizaci doprovodných školení a poradenských programů s cílem posílit účast participujících stran a podpořit efektivnější využívání strukturálních fondů EU. Materiál je založen na praktických příkladech ze zemí a regionů vzdělávací sítě Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky (dále jen N BFSE), které byly detailně analyzovány z hlediska svého fungování. Tyto příklady mohou být charakterizovány jako inovační a lze je považovat za dobrou praxi. Doporučení mají pomoci tvůrcům politik, zvláště pak řídicím orgánům ESF a EFRR a zprostředkujícím subjektům, zajistit účinnou realizaci podpory sociálních podniků prostřednictvím finančních nástrojů a mechanismů, zejména pak prostřednictvím nově zaváděných nástrojů finančního inženýrství.

Doporučení vytvořil externí expert MPSV, Marek Jetmar. Vycházejí ze zjištění, která byla učiněna při zpracování a vyhodnocení vstupů, podkladů a dalších informací získaných od partnerů N BFSE. Vyplývají z aktivit Sítě, které byly uskutečňovány v letech 2009-2012. Hlavními zdroji informací k tomuto výstupu se staly Základní studie N BFSE, dotazníkové šetření uskutečněné s partnery N BFSE, rozhovory s odborníky ze sféry sociální ekonomiky a sociálního podnikání, finančními experty a nezávislými poradci. Důležitý vstup představovaly výsledky debat a jednání uskutečněné v průběhu společného zasedání sítě BFSE.

Sociální podniky představují v dnešní době nově vznikající odvětví s rychlým růstovým potenciálem. Podle zprávy Global Enterprise Monitor 2009 bylo ve vybraných členských státech EU 3 % až 7,5 % pracovníků zaměstnáno v různých formách sociálních podniků. Jejich společenské poslání je spojeno se silnou orientací na udržitelný rozvoj a sociální začlenění. Z tohoto hlediska je možné konstatovat, že investice do sociálních podniků má větší pozitivní společenský dopad, než investice do malých a středních podniků obecně.

Pokud by se podařilo zajistit, aby toto odvětví i nadále rostlo, jednalo by se o cenný příspěvek k plnění cílů Strategie EU 2020. Zajištění udržitelného růstu sektoru sociálního podnikové závisí na celé řadě faktorů, jedním z těch důležitých je rovněž přístup ke kapitálu a možnost využívat širokou škálu investičních a dalších finančních zdrojů zaměřených přímo na sociální podniky. Na úrovni EU byly v tomto směru podniknuty některé iniciativy a další jsou ve fázi realizace (Iniciativa pro sociální podnikání, uvedení investičních priorit přímo zaměřených na sociální podnikání v

návrzích nařízení pro politiku soudržnosti pro programové období 2014-2020), který by měly být konkretizovány na národní a regionální úrovni.

Situace ve sféře sociálního podnikání se ve zúčastněných zemích a regionech liší. Rozdíly jsou spojovány s 1) hodnotami společnosti a postojem k marginalizovaným skupinám obyvatelstva, 2) úlohou vlády a veřejného sektoru při řešení sociálního začleňování a zaměstnanosti, 3) úrovní rozvoje občanské společnosti, 4) politickou a institucionální tradicí. Ačkoli většina hodnot je si díky roli ESF nyní velmi blízká, existují značné rozdíly, pokud jde o zaměření politiky podpory, o spektrum používaných finančních nástrojů a doprovodných mechanismů, o objem vynakládaných prostředků. Je však možné vysledovat některé společné rysy v jednání aktérů v oblasti sociálního podnikání napříč systémy, což umožňuje formulovat doporučení, která jsou přenositelná mezi regiony a zeměmi. Pozornost je věnována posilování intenzity a efektivity vzájemných vztahů.

Právní systém a způsob regulace obvykle nevytváří bezprostřední bariéru pro rozvoj sociálního podnikání. Nicméně, tradiční právní formy neziskových nebo ziskově orientovaných subjektů jsou předmětem zvláštních požadavků, týkající se jejich postavení a chování (rozsah podnikání, způsob využívání majetku k dosahování cílů, daňové aspekty). Pokud jde o podnikatelské subjekty, objevuje se i ideový rozpor spočívající ve snaze o maximalizaci zisku, což ale není účelem sociálního podnikání. Právní rámec může způsobovat omezení podnikatelského chování různých forem neziskových organizací (nadace, charity).

Sociální podnikatelé se často setkávají s problémy v **oblasti nedostatečné institucionální podpory** ze strany veřejného sektoru. Důvodem je nedostatečná harmonizace jednotlivých veřejných politik, tj. politiky zaměstnanosti, sociálního začleňování a sociálního podnikání. Bylo by vhodné sladit nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, sociálního začleňování s podporou sociálního podnikání a přispět tak k rozvoji sociálního podnikání. Je třeba hledat řešení, která umožní harmonizovat podporu sociálního podnikání s rozvojovou politikou (místní či regionální rozvoj, rozvoj tážený komunitou). Je třeba vytvořit integrované mechanismy podpory kombinující tradiční nástroje aktivní politiky zaměstnanosti jako je například vzdělávání, odborná příprava či další vzdělávání (mimo jiné s cílem posílit podnikatelské dovednosti, schopnost formulovat podnikatelský plán a efektivně řídit své vlastní podnikání).

Využívání **integrovaného přístupu k financování sociálních podniků** by mělo umožnit vytvoření sofistikovaného podpůrného rámce, který by měl dovolit kombinovat různé druhy pobídek, jako jsou příspěvky na pracovní místo – mzdy a další odvody (sociální a zdravotní pojištění), slevy na sociální pojištění, s dotacemi, půjčkami a dalšími opatřeními podporující akumulaci kapitálu (venture funds, seed funds) pro začínající sociální podniky. Důležité je však i zajištění dostupnosti kapitálu v dalších etapách rozvoje podniku - provozní a investiční úvěry, mikroúvěry, záruky za úvěry. Jedním z mechanismů, které může být použit s cílem zlepšit podnikatelské prostředí a zvýšit konkurenceschopnost sociálních podniků, je uplatňování **daňových úlev a zvýhodněných účetních (daňově uznatelných) postupů**. Slevy na sociálním zabezpečení a příspěvky na zaměstnávání znevýhodněných skupin jsou v řadě zemí

významných faktorem ovlivňujícím fungování sociálních podniků, i když zpravidla nejsou určeny pouze pro sociální podniky.

Sociální podniky by měly být podporovány různými typy nástrojů, s cílem ovlivnit jejich vývoj a aktivitu v různých fázích rozvoje. Záměrem je vytvořit prostředí, které umožní efektivní a udržitelné fungování sociálních podniků (z hlediska sociálních i ekonomických kritérií). Je třeba **mobilizovat zdroje finančního sektoru, subjektů třetího sektoru, občanů** atd. a hledat způsoby spolupráce mezi soukromým a veřejným sektorem s cílem zvýšit dostupnost finančních zdrojů pro sociální podniky.

Avšak problémem je na jedné straně potřeba vytvoření **komplexních finančních mechanismů** (nastavená pravidla kombinace různých zdrojů, nutnost vytváření složitých mechanismů, potřeba propojit finanční nástroje, konzultační služby a vzdělávání aktivity) a na straně druhé nedostatečná zkušenost některých zemí a regionů s negrantovými finančními mechanismy.

Nejistota týkající se aplikace pravidel **veřejné podpory** může představovat další bariéru při vytváření finančních nástrojů. V mnoha případech se z důvodu pochybností používá pouze režim *de minimis*. Tento přístup však vede k řešení důsledků, ale ne příčiny problémů.

Reálná dostupnost finančních prostředků je pouze jedním z prvků **systémové podpory sociální ekonomiky a sociálního podnikání**. Aktivita zaměřené na zvýšení kapacity a **posílení podnikatelských dovedností sociálních podnikatelů** (před zahájením a během jejich podnikání) hrají podstatnou roli. Zvyšování povědomí o významu sociální ekonomiky pro zaměstnanost a sociální začleňování mezi místními aktéry (včetně politiků) je také velmi důležité. Tyto aktivity je možné velmi účinně podporovat prostřednictvím ESF.

Hlavní doporučení pro realizaci podpory sociálních podniků z ESF a EFRR jsou následující:

- 1. Je nutné podporovat spolupráci mezi finančním sektorem, nevládními organizacemi a veřejným sektorem při poskytování finančních prostředků pro sociální podniky.** Z tohoto hlediska je nutné, aby místní finanční zprostředkovatele dobře pochopili úlohu a potřeby sociálních podniků a rozpoznali, že jejich financování pro ně představuje podnikatelskou příležitost. Tvůrci politik a řídicí orgány by měli porozumět bariérám na straně finančních zprostředkovatelů a postupovat tak, aby posílili jejich schopnost pracovat s aktéry sociální ekonomiky, zvláště pak sociálními podniky. Nedostatek kapitálu a zvýšené riziko poskytování půjček může být odstraněno zapojením veřejných zdrojů, především ve formě záruk. Musí však jít o spravedlivé rozdělení rizika.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

2. Je třeba vytvořit integrovaná schémata podpory, která umožní využívat různé typy finančních nástrojů a jejich kombinaci (grantové mechanismy, úvěry, nástroje finančního inženýrství). Cílem je, aby finanční prostředky byly dostupné v různých fázích vývoje sociálních podniků. Kromě počáteční kapitálové investice, je také třeba vzít v úvahu dostupnost provozního kapitálu, aby byl zajištěn jeden ze základních předpokladů udržitelnosti sociálního podnikání.
3. Je efektivní, aby došlo ke spojení investic do sociálních podniků s investicemi do lidského kapitálu. Evropský sociální fond by měl být výrazně zaměřen na posílení absorpční kapacity a rozvoje podnikatelských dovedností sociálních podnikatelů a jejich zaměstnanců s využitím již existujících nebo podpořením nových služeb ve sféře koučování a mentoringu určeného pro sociální podniky. Zajištění přístupu ke kapitálu bez příslušných podnikatelských služeb (poradenství, koučování, mentoring) může jen omezeně přispět k rozvoji sociálních podniků.
4. Bylo by vhodné pokračovat v posilování schopnosti a kapacity řídicích orgánů ESF a EFRR a dalších orgánů zodpovědných za vytváření integrovaných finančních mechanismů spolufinancovaných ze strukturálních fondů. Bylo by přínosné, aby i nadále pokračovala výměna zkušeností mezi řídicími orgány, pokud jde o uplatňování inovativních řešení při poskytování podpory a zajišťování dostupnosti zdrojů pro sociální podniky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

1. Úvod

Sociální podniky představují vznikající odvětví v ekonomice EU. Jejich hlavním cílem je dosažení příznivých společenských efektů spíše než vytváření zisku pro své vlastníky. K dosažení těchto efektů používají sociální podniky postupy obvyklé v podnikatelském světě. Toto odvětví se vyznačuje rychlým růstem. Podle zprávy Global Enterprise Monitor 2009 bylo mezi 3 % až 7,5 % pracovníků vybraných členských států EU zaměstnáno v různých formách sociálních podniků.

Společenské poslání sociálních podniků je spojeno se silným zaměřením na udržitelný rozvoj, začleňování a na řešení dalších sociálních (společenských) problémů celé EU. To znamená, že investice do sociálních podniků budou mít pravděpodobně větší pozitivní společenský dopad než investice do malých a středních podniků obecně. JP Morgan uvádí, že investice v oblasti sociální ekonomiky by mohly i nadále rychle růst a dosáhnout až výše 100 miliard €, což dále podtrhuje potenciál tohoto vznikajícího sektoru.¹

Dosažení permanentního růstu tohoto odvětví by se stalo cenným příspěvkem k plnění cílů Strategie EU 2020. Udržitelný růst sociálního podnikání v EU mj. závisí na zpřístupnění kapitálu těmto podnikům, na existenci široké škály investičních a jiných finančních zdrojů. Evropská komise podnikla v tomto směru některé iniciativy a další připravuje.

Evropská komise ve své Iniciativě pro sociální podnikání (Social Business Initiative)² uvádí, že systém financování sociálních podniků je ve srovnání s jinými mechanismy, které používají malé a střední podniky, zastaralý. Nabídka různorodých finančních nástrojů a přívětivý regulační rámec jsou nezbytné pro vytvoření rovného přístupu ke kapitálu pro sociální podniky. Z tohoto důvodu Evropská komise například v rámci Programu EU pro sociální změnu a inovaci³ navrhla iniciativu v oblasti zpřístupnění mikroúvěrů pro sociální podniky; měla by být účinná od roku 2014. Tento program zahrnuje nástroj financování pro zahájení podnikání, rozvoj a rozšíření sociálních podniků. Cílem je poskytnout přibližně 450 mil. € ve formě mikroúvěrů, stejně jako přibližně 100 mil. € na přímou podporu rozvoje sociálního podnikání.

Cílem nových evropských fondů pro sociální podnikání⁴ je usnadnit přístup sociálním podnikům k rizikovému kapitálu tím, že sjednotí pravidla pro tento typ investičních fondů. Jde o to stimulovat vytváření těchto specializovaných fondů, které mohou být aktivní v rámci celého jednotného trhu EU.⁵

¹ J.P. Morgan, *Impact Investments: An Emerging Asset Class*, 2011.

² COM(2011) 682, 25.10.2011

³ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1093>

⁴ COM(2011) 862, 7.12.2011

⁵ Cílem návrhu nařízení je stanovit pevné základy pro vytvoření vitálního evropského trhu sociálních investičních fondů. Zavádí nový pojem "evropské financování sociálních podniků", aby investoři mohli odlišit finanční prostředky, které se zaměřují na investice do evropských sociálních podniků. Fond, který chce být považován za "evropský fond pro sociální podnikání" bude muset prokázat, že velký podíl investic (minimálně 70% aktiv držících investory) směřuje na podporu sociálních podniků. Vzhledem k uplatňování jednotných pravidel o zveřejňování obdrží investoři jasné a stručné informace o těchto investicích.

Evropská komise navrhla investiční priority "Podpora sociálních podniků" v návrhu nařízení pro EFRR a "Podpora sociální ekonomiky a sociálního podnikání" v rámci ESF pro programové období 2014-2020, s cílem poskytnout jasnou legislativní oporu této podpoře a zlepšit přístup k různým finančním nástrojům zaměřeným na sociální podniky.⁶ Tato strategie je dále rozvíjena v pracovním dokumentu Evropské komise "Společný strategický rámec pro provádění strukturálních fondů v období 2014-2020".⁷

I když lze všechny tyto iniciativy přivítat, je zapotřebí přijmout další opatření, aby se zlepšila nabídka finančních zdrojů pro sociální podniky. Uvedené iniciativy je nutno považovat za první krok směrem k vytváření finančních nástrojů šitých na míru potřebám sociálních podniků.

Při návrhu vhodného finančního rámce je důležité prozkoumat fungování stávajících investičních nástrojů orientovaných na potřeby sociálních podniků. Patří mezi ně sociální investiční fondy, družstevní záložny⁸, etické a sociální banky⁹, společenské programy komerčních bank¹⁰, inovativní finanční nástroje jako jsou "dluhopisy se společenským dopadem"¹¹, zvýhodněná daňová a účetní opatření. Tyto nástroje by mohly být použity jako součást hybridního přístupu ke kapitálu, který se zdá být nejvhodnějším modelem pro financování sociálních podniků.

Evropský sociální fond představuje jedinečnou příležitost umožňující řešit většinu problémů sociálních podniků. ESF je schopen podporovat většinu opatření souvisejících s rozvojem sociální ekonomiky. Jeho zdroje mohou být použity na spolufinancování drtivé většiny ze zjištěných potřeb, jako jsou:

- zlepšení přístupu ke kapitálu (investiční, provozní) - půjčky, vlastní kapitál;
- podpora místní finanční zprostředkovatele - zvýšení zdrojů, snížení rizika;
- posílení kapacity finančních zprostředkovatelů - jejich schopnosti pracovat se sociálními podniky;
- posílení kapacity provozovatelů sociálních podniků –zlepšit jejich přístup k financování vlastních aktivit;
- zlepšení podnikatelské prostředí a klima prostřednictvím sdílení poznatků a informací mezi relevantními aktéry.

Detailní informace jsou uvedeny v příloze.

⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_fr.cfm

⁷ http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/index_en.cfm

⁸ www.eurocoopbanks.coop.

⁹ www.triodos.be.

¹⁰ Např. www.bancaprossima.com, <https://www.unicredit.it/it/chisiamo/per-le-imprese/per-il-non-profit/universo-non-profit.html> a www.ubibanca.com/page/ubi-comunita

¹¹ www.socialfinance.org.uk/sib.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

**PODPORUJEME
VAŠI BUDOUČNOST**
www.esfcr.cz

1.1. Cíle doporučení

Doporučení pro využívání finančních nástrojů představuje druhý hlavní výstup části „Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky“ sítě ESF „Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky“. Tento produkt přináší praktické informace týkající se finančních potřeb sociálních podniků, rolí a aktivit veřejných institucí a finančních zprostředkovatelů. Obsahuje doporučení pro návrh komplexního systému podpory, i pro jeho jednotlivé prvky, který je možné spolufinancovat z ESF nebo EFRR.

Dokument se zaměřuje na úlohu zainteresovaných stran a orientuje se na hlavní rozhodovací momenty v procesu formulování politiky. Pozornost je zaměřena na využití vhodných nástrojů (finanční nástroje a mechanismy), určených ke koordinaci politik a způsob jejich implementace; dotýká se problematiky vytváření vzdělávacích a poradenských programů umožňujících posílení účasti zúčastněných stran a zabývá se možnými způsoby využívání strukturálních fondů EU k tomuto účelu. Je založen na praktických příkladech ze zemí a regionů NBFSE, které byly analyzovány z hlediska svého fungování. Tyto příklady mohou být popsány jako inovativní a lze je považovat za dobrou praxi.

Navrhovaná doporučení by měla přispět ke zvýšení povědomí o dané problematice a k budování kapacit tvůrců politik na národní a regionální úrovni. Dále by měla umožnit sdílení osvědčených postupů, úspěšně prosadit návrhy předložené Iniciativou pro sociální podnikání a efektivně zformulovat novou generaci politiky soudržnosti 2014+.

Doporučení se zaměřuje na pomoc tvůrcům politiky, řídicím orgánům ESF a EFRR, aby se podpořilo financování sociálních podniků zejména prostřednictvím finančního inženýrství.

1.2. Proces a způsob přípravy

Materiál byl vytvořen externím poradcem MPSV Markem Jetmarem a navazuje na vstupy partnerů N BFSE a aktivity prováděné v rámci části "Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky". Části spojené s odkazy na evropské iniciativy a politik v oblasti sociálního podnikání se vztahují k oficiálním úředním dokumentům předloženým Evropskou komisí, jako jsou pracovní dokumenty, návrh nařízení, atd.¹²

¹² Social Business Initiative, Creating a favourable climate for social enterprises, key stakeholders in the social economy and innovation, 25.10.2011. COM(2011) 682

Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006, Brussels, 14.3.2012 COM(2011) 607 final /2

Towards a job-rich recovery COM(2012) 173 final, 18 April 2012

Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020 the European Regional Development Fund the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund

Hlavními zdroji informací, umožňující vytvoření tohoto materiálu, byl „*Přehled postojů a finančních nástrojů sociální ekonomiky v zemích a regionech zapojených do NBFSE*“ a případové studie obsahující příklady dobré praxe pro jednotlivé typy podpory. Vstupními podklady se staly také Základní studie N BFSE, výstupy z dotazníkového šetření realizovaného s partnery N BFSE, rozhovory a terénní šetření s dalšími odborníky, jakož i výstupy ze setkání členů skupiny Finanční nástroje.

Zjištění a doporučení byla projednána a následně upravena při společných zasedáních vzdělávací sítě BFSE.

1.3. Síť Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky, část Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky

Vzdělávací síť pro lepší budoucnost sociální ekonomiky (N BFSE) je projektem 7 členských států EU: **Polsko** (hlavní partner), **Belgie - Vlámsko, Švédsko, Česká republika, Itálie - Lombardie, Velká Británie - Anglie a Finsko**, která je tvořena zástupci národních nebo regionálních orgánů (zástupci veřejné správy) a jejich odborníků. Na projektu se podíleli vedle klíčových partnerů tj. řídicích orgánů ESF i jiné orgány veřejné správy, dále odborníci na problematiku sociální podnikání a zástupci sociální ekonomiky na místní, regionální, národní a evropské úrovni.

V posledních třech letech tato síť spolupracovala s partnery a zainteresovanými stranami s cílem dosáhnout následujících cílů, a to:

- Zlepšit kvalitu a efektivitu programů spolufinancovaných ze strukturálních fondů a jejich vliv na zaměstnanost, sociální začleňování a vzdělávání v celé Evropě;
- Posílit podporu sociální ekonomiky v zúčastněných členských státech a regionech;
- Identifikovat, sdílet a rozšiřovat osvědčené postupy (příklady dobré praxe), týkající se podpůrných opatření, zejména v zemích, kde je sociální ekonomika méně rozvinuta;
- Rozvíjet politiky EU v této oblasti a využívat nové nástroje (vertikální mainstreaming).

Síť N BFSE se zabývala problematikou sociální ekonomiky a sociálního podnikání v pěti tematických oblastech zaměřených na:

1. Sociální franchising;
2. Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky;
3. Měření sociální přidané hodnoty;
4. Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek a partnerství veřejného a sociálního partnerství;
5. Právo Společenství -EU (veřejná podpora) a sociální služby obecného zájmu.

V každé z těchto oblastí si členové sítě navzájem vyměňovali své zkušenosti, sdíleli své znalosti a osvědčené postupy. Účastníci se vzájemného hodnocení, zapojili se do vzdělávacích seminářů, které měly napomoci lépe pochopit, jak jednotlivé řídicí orgány ESF mohou efektivně podporovat rozvoj sociální ekonomiky.

Cílem pracovní skupiny „Finanční nástroje a mechanismy alokace zdrojů pro potřeby sociální ekonomiky“ (dále jen skupiny Finanční nástroje), která byla vedena českým Ministerstvem práce a sociálních věcí (řídící orgán OP LZZ ESF), bylo přispět k provádění účinnějších a komplexnějších postupů ve sféře finanční podpory sociálních podniků v novém programovacím období EU 2014+. Dále se jednalo o zefektivnění stávající podpory, zvýšení dopadů podpory z veřejných zdrojů, posílení odborných znalostí pracovníků podílejících se na realizaci podpory spolufinancované z ESF nebo EFRR.

Činnost skupiny Finanční nástroje byla zaměřena na:

- 1) identifikaci finančních nástrojů a mechanismů financování, uplatňovaných zejména v partnerských zemích N BFSE;
- 2) analýzu finančních nástrojů, na proces jejich formování, stanovení cílů, podmínek pro žadatele a příjemce, zajištění kapacit a mechanismů hodnocení (evaluace);
- 3) na posouzení silných a slabých stránek, vymezení postupů či příkladů dobré praxe, které jsou přenositelné do dalších zemí, na roli ESF (EFRR) při financování těchto nástrojů a mechanismů;
- 4) hodnocení právního rámce, který umožňuje fungování příslušných finančních nástrojů.

Doporučení a návrhy řešení byly vypracovány na základě výstupů z předchozího šetření, analýz a hodnocení. Předběžné návrhy doporučení byly prezentovány a projednány na **společném jednání N BFSE v Miláně, v Itálii, ve dnech 5.- 6. prosince 2011. Finální verze doporučení byla připravena pro společné jednání N BFSE ve Varšavě, v Polsku, ve dnech 2.- 3. dubna 2012.**

Výstupy ze skupiny Finančního nástroje jsou úzce provázány s aktivitami a doporučeními ostatních částí N BFSE¹³, a také výstupy z COPIE¹⁴.

Z analýzy jednotlivých finančních nástrojů a mechanismů vyplývá, že jejich poskytovatelé často čelí nejasnostem týkajících se uplatňování **pravidel veřejné podpory**. Řídící orgány opakovaně zdůrazňují složitost této problematiky, která vedla k odložení zahájení reálného využívání některých nástrojů. Zjištění, učiněná v této oblasti, významným způsobem ovlivnila funkčnost několika záměrů řídicích orgánů.

Problematika **sociálního franchisingu** je úzce vázána na téma financování sociálních podniků. Zkušenosti s poskytováním zdrojů pro rozvoj těchto sítí a finanční vztahy uvnitř této struktury představují podnět k formování nových finančních nástrojů.¹⁵ Důležitým výstupem je vytvoření **komplexního nástroje pro hodnocení přínosů sociálních podniků** (na základě SROI) a hodnocení kvality sociálního podnikání

¹³ Viz www.socialeconomy.pl

¹⁴ <http://www.cop-ie.eu/>

¹⁵ Social franchising – financing its growth,

http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/_MRR_Better_Future/ESFN_research_aper_2_financing_social_franchising.pdf

(založeného na společenském auditu a účetnictví). Tyto výstupy mohou být použity pro hodnocení způsobilosti žadatele využívat dotace nebo půjčky, nebo pro uplatnění preferenčních opatření určených pro sociální podniky v průběhu zadávacího řízení (veřejné zakázky). Tento nástroj lze použít i pro ex-post hodnocení přínosů podpory.¹⁶

Zformulovaná doporučení, zpracovaná v části **sociálně odpovědné zadávání veřejných zakázek a veřejné sociální partnerství**¹⁷, obsahují postupy, jak správně aplikovat společná evropská ustanovení zaměřená na podporu sociální ekonomiky a místního rozvoje do vnitrostátních právních předpisů. Doporučení jsou využitelná pro zajištění přednostního přístupu sociálních podniků ke zdrojům¹⁸.

Zjištění týkající se uplatňování evropského práva v oblasti **veřejné podpory a sociálních služeb obecného zájmu**, významným způsobem vstupují do přípravy nových finančních nástrojů a podpůrných mechanismů. Mimo jiné ukazují, jakým způsobem využít všech dostupných blokových výjimek při podpoře sociálního podnikání.

Doporučení N BFSE doplňují zjištění a návrhy formulované v rámci vzdělávací sítě ESF **COPIE**, zvláště její tematické skupiny zaměřené na Přístup k financím. Manuál "Jak navrhnout mechanismy mikofinancování v EU"¹⁹, který byl zpracován touto pracovní skupinou, se zabývá dostupností mikroúvěrů pro znevýhodněné podnikatele a jejich mikropodniky. Řada zkušeností ze sféry mikrofincování, které jsou uvedeny v Manuálu COPIE, lze použít i pro účely vytváření finančních nástrojů zaměřených na sociální podniky.

¹⁶ EVALUATION OF SOCIO-ECONOMIC VALUE OF SOCIAL ENTERPRISES, EUROPEAN TOOL, http://www.ekonomiaspoleczna.pl/files/ekonomiaspoleczna.pl/public/_MRR_Better_Future/Social_value_measurement_tool_EN_FINAL2.pdf

¹⁷ Dostupné na <http://www.socialeconomy.pl/x/774377?projekt=531302>

¹⁸ Podrobné informace o aplikaci a příklady dobré praxe jsou uvedeny v THE APPLICATION OF SOCIALLY RESPONSIBLE PUBLIC PROCUREMENT AND PUBLIC SOCIAL PARTNERSHIP, <http://www.socialeconomy.pl/x/774377?projekt=531302>
IN SUPPORT TO SOCIAL ECONOMY DEVELOPMENT

¹⁹ http://www.cop-ie.eu/sites/default/files/COPIE_Access_to_Finance_Manual.pdf

2. Současný stav sociálního podnikání v zúčastněných zemích a regionech

Problematika sociálního podnikání je v mnoha zemích a regionech těžištěm celospolečenských debat. Jedná se o součást rozsáhlé veřejné diskuse o úloze sociálního podnikání při řešení společenských a sociálních problémů a o míře zapojení veřejného sektoru (stát, kraje a obce) při jejich řešení. Nicméně, dosažený rozvoj sociální ekonomiky a sociálního podnikání je velmi odlišný. Rozdílná situace je spojována s 1) hodnotovou orientací společnosti a postoji k marginalizovaným skupinám obyvatelstva, 2) rolí vlády a veřejného sektoru při řešení sociálního začleňování a zaměstnanosti, 3) úrovní rozvoje občanské společnosti, 4) politickou a institucionální tradicí. Ačkoli většina hodnot je nyní díky širokému působení ESF velmi podobná, existují značné rozdíly, pokud jde o pojetí politiky, zaměření a rozsah použitých finančních nástrojů a doprovodných mechanismů.

Je však možné vysledovat některé společné rysy v jednání aktérů v oblasti sociálního podnikání napříč systémy, což umožňuje formulovat doporučení, která jsou přenositelná mezi regiony a zeměmi. Pozornost je věnována posilování intenzity a efektivity vzájemných vztahů.

Možnosti financování sociálních podniků se v jednotlivých zemích a regionech liší s ohledem na kvalitu podnikatelského prostředí, stupeň rozvoje finančního systému, podíl sociální ekonomiky v národním hospodářství a na ekonomickou sílu třetího sektoru.

Kvalita podnikatelského prostředí pro sociální podniky je předurčena nastavením regulatorního rámce pro malé a střední podniky, dále závisí na existenci systému zvýhodněných (preferenčních) opatření zaměřených na posilování sociální ekonomiky a na rozvoj sociálních podniků. Kvalita podnikatelského prostředí souvisí s fungováním veřejných institucí jako garantů systému, s formou a intenzitou regulace, s oceněním přidané hodnoty sociálního podnikání ze strany společnosti, povědomím zúčastněných stran o výhodách sociálního podnikání.

Stupeň rozvoje sociální ekonomiky a kvalita prostředí pro sociální podniky se výrazně liší v partnerských zemích a regionech N BFSE.

Ve Velké Británii je velmi dobře vyvinut systém financování potřeb sociálních podniků ze soukromých zdrojů, nevládních organizací a prostřednictvím přímého zapojení občanů. To odráží sílu občanské společnosti a její schopnost aktivně sdílet hodnoty sociální ekonomiky v populaci, ale i ekonomickou sílu charit, nadací, nadačních fondů, které jsou schopné podporovat i vznik sociálních podniků a zaměřit se i na financování jejich projektů. Existují významné daňové úlevy a další opatření na podporu činnosti sociálních podniků.

V Itálii a především v Lombardii je vysoký podíl malých sociálních podniků úzce zapojených do aktivit místní komunity. Fenomén představují sociální družstva. Sociální soudržnost v místním kontextu a sociální začlenění jsou silně zdůrazňována. Na národní a regionální úrovni je k dispozici řada daňových výhod zaměřených na sociální podnikání. Činnost sociálních družstev (sociálních podniků) je podporována jakýmkoliv

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUČNOST
www.esfcr.cz

způsobem. Uplatňování inovativních přístupů ze strany řídicích orgánů podporuje zavádění nových forem finančních nástrojů, spolufinancovaných z Evropského sociálního fondu. Velkou výhodou je možnost spolupráce s místními finančními zprostředkovateli, kteří jsou silně integrováni do místní ekonomiky.

V Polsku dochází k rychlému růstu sociálních podniků ze spodu. Tento přirozený vývoj reaguje na zásadní společenskou transformaci polské společnosti. Vedle masivní podpory vzniku a rozvoje malých a středních podniků z EFRR (dostupných rovněž sociálním podnikům) je zde také řada opatření přímo zaměřených na sociální podnikání spolufinancovaných z ESF. Důraz je kladen na posílení kapacity sociálních podniků a dalších subjektů působících v území. Nově připravovaný finanční mechanismus spolufinancovaný z ESF, by měl přispět ke zvýšení dostupnosti kapitálu v podobě mikroúvěrů pro začínající sociální podnikatele.

Ve Vlámsku -Belgii je sociální ekonomika vysoce rozvinutá a je výrazně zastoupena podniky zaměřenými na sociální a pracovní začleňování. Regionální vláda podporuje rozvoj sociálních podniků v každém ohledu. Existuje propracovaný systém podpory, který umožňuje mobilizovat soukromé zdroje. Veřejné zdroje jsou pak používány jako páky k dosažení potřebných efektů. Dobře vyvinuté jsou různé formy partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem zaměřené na podporu sociální ekonomiky. Sociální podnikání je podporováno v různých fázích vývoje - před zahájením podnikání, při zakládání podniků a v průběhu podnikání. Pozornost je věnována jak investování do podniků (např. nákup zařízení), tak rozvoji lidských zdrojů (budování kapacit sociálních podnikatelů a jejich zaměstnanců).

Sociální podniky **v České republice** teprve vznikají, celý sektor sociální ekonomiky je doposud velmi slabý. Většina společnosti nesdílí hodnoty spojené se sociálním podnikáním, i když se situace znevýhodněných osob i celkové sociální klima zhoršuje. Mezi politiky a úředníky (tvůrci politiky) na národní a regionální úrovni zatím neexistuje širší podpora konceptu sociální ekonomiky. Z tohoto hlediska bude potřeba posílit povědomí aktérů o výhodách sociálního podnikání. Podpora (příspěvky na zaměstnanost) je poskytována pouze pro zdravotně a tělesně postižené zaměstnance jako opatření politiky zaměstnanosti. Finanční sektor poskytuje produkty (úvěry) pro sociální podniky v malém měřítku, jako pilotní iniciativy v rámci aktivit CSR. Činnost nevládních organizací v oblasti sociálního podnikání je však stále slabá, ale lze pozorovat zlepšení (pilotní projekty na vytváření sociálních podniků).²⁰ Podpora sociálních podniků ze strany veřejného sektoru má pilotní a inovativní charakter a je v podstatě reprezentována granty spolufinancovanými z ESF a EFRR, které jsou administrovány MPSV.

Ve Švédsku se sociální podnikání zaměřuje na začleňování osob do společnosti a pracovního života, na posilování motivace zaměstnanců. Strategií a cílem veřejných aktivit je vytvářet příležitosti pro vznik dalších sociálních podniků a jejich růst a rozvoj. Vysoká úroveň sociální soudržnosti na národní a místní úrovni hraje klíčovou roli v

²⁰ Nadace VIA podporuje komunitní život v českých městech a vesnicích, posiluje nevládní organizace a investuje do jejich rozvoje. Její činnost je nově zaměřena na podporu sociálních podniků.

podpoře rozvoje sociálních podniků. To se odráží ve stimulaci etického bankovníctví, které umožňuje drobných střadatelů zapojit se do financování projektů se sociální přidanou hodnotou.

Rozsáhlá diskuze o rozvoj sociální ekonomiky a možnost podpory probíhá **ve Finsku**. Pozornost je věnována šíření znalostí o potřebě sociálního podnikání a jeho výsledcích. Úsilí se zaměřuje na podporu sociálních podniků, zejména na jejich zakládání.²¹

²¹ Ministerstvo práce a hospodářského rozvoje zahájilo rozvojový projekt zaměřený na sociální podnikání. Posláním projektu je poskytovat informace o sociálních podnicích a vytvářet podmínky pro jejich fungování, jakož i řešit další záležitosti souvisejících s jejich rozvojem. Dalším úkolem je vytvořit podporu pro regionální a místní orgány a dále ty subjekty, které plánují založit sociální podnik či jej dále rozvíjet.

3. Řešení finančních potřeb sociálních podniků²²

3.1. Podnikatelské prostředí a regulační rámec sociálního podnikání

Kvalita podnikatelského prostředí, v němž sociální podniky působí, je určena několika parametry. První představuje legislativní úpravu sociálního podnikání. Jedná se o právní regulaci prostřednictvím speciálních právních forem pro sociální podniky nebo přizpůsobením tradičních forem podnikatelských nebo neziskových subjektů. Forma regulace souvisí s existencí veřejné politiky v oblasti sociálního podnikání.

Dalším faktorem je nastavení politiky ochrany hospodářské soutěže a pravidel pro veřejnou podporu umožňující podpořit rozvoj či fungování sociálních podniků. Dále se mohou uplatňovat daňové a fiskální pobídky ke stimulaci vzniku sociálních podniků a posílení jejich konkurenceschopnosti na trhu (daňové úlevy, zvýhodněné daňové uznatelné účetní postupy, slevy na dani, na veřejném pojištění, příspěvky na zaměstnávání znevýhodněných apod.).

Právní úprava a institucionální podpora

Právní systém a právní předpisy obvykle **nevytvářejí bezprostřední překážku rozvoje sociálního podnikání**. Nicméně tradiční právní formy ziskových nebo neziskově orientovaných subjektů jsou předmětem zvláštních požadavků ovlivňujících jejich postavení a fungování. Na jedné straně, co se týče podnikatelských subjektů, jde o ideový rozpor spočívající v maximalizaci zisku (což není účelem sociálního podnikání). Na druhou stranu může právní rámec obsahovat omezení podnikatelského chování různých forem neziskových organizací (nadace, charity).²³

Řada zemí a regionů uváděla, že současný **systém neposkytuje dostatečnou podporu pro fungování a rozvoj sociálních podniků**. Jinými slovy, sociální podnikatelé se v některých zemích potýkají s **nedostatečnou institucionální podporou** ze strany veřejné správy. Důvodem je nedostatečná harmonizace jednotlivých vládních politik, tj. politik zaměstnanosti a sociálního začleňování. Příčinou může být také nejasný vztah mezi podporou malých a středních podniků a sociálním podnikáním, které jsou realizovány různými institucemi.²⁴ Pro veřejnou správu některých zemí N BFSE představuje výzvu zformování vlastní strategie pro oblast sociálního podnikání.

V některých zemích byl přirozený rozvoj sociálního podnikání v minulosti přerušen spolu s potlačením občanské společnosti. Nedostatek institucionální podpory může o to více výrazně zpomalit rozvoj sociálního podnikání. Nízká míra koordinace mezi různými podpůrnými systémy a politikami (sociální začleňování, politika zaměstnanosti,

²² Příklady a odkazy v této kapitole se vztahují k zjištění uvedeným v dokumentu *“Overview of attitudes and financial instruments for social economy in NBFSE countries and case studies on selected practice of support”*.

²³ V České republice neexistuje zvláštní právní forma sociálního podniku, avšak pokračuje debata o jejím zavedení. Forma sociální družstva se objeví v novém občanském zákoníku České republiky. Podrobnosti budou upraveny v následném zákoně o obchodních společnostech. Naproti tomu v Itálii existuje dlouhá tradice sociálních družstev.

²⁴ Bylo indikováno např. zástupci ČR a Vlámka.

místního rozvoje), včetně nedostatečné spolupráce mezi ústřední, regionální a místní správou představuje další slabinu. Nelze opomíjet, že sociální podnikání vychází z místního společenství (komunity) a je vždy úzce spojeno s místní a regionální ekonomikou.²⁵

Nevhodné nastavení regulatorního rámce, fragmentace veřejných politik, nízká ochota navázat spolupráci mezi veřejným sektorem a subjekty sociální ekonomiky poškozují podnikatelské prostředí a podnikatelské klima pro zakládání a rozvoj sociálních podniků.

Zdá se, že veřejná správa řady zemí nedoceňují výhody obrovského potenciálu plynoucího z narůstající dynamiky sociálního podnikání.

Doporučení²⁶:

Tvůrci politik a řídicí orgány ESF:

Bylo by potřebné sladit nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, sociálního začleňování a podpory sociálního podnikání s cílem podpořit rozvoj sociálního podnikání. Je třeba hledat řešení, která budou harmonizovat podporu sociálního podnikání s rozvojovou politikou (místní nebo regionální rozvoj, rozvoj tažený komunitou).

Iniciativa Evropské komise pro sociální podnikání, představuje komplexní přístup k podpoře sociálního podnikání. Národní a regionální orgány by měly adaptovat své politiky a připravit takové finanční nástroje, které zlepší dostupnost prostředků pro sociální podniky a usnadní jejich efektivní využití. Jedná se o změnu koncepčních dokumentů, přijetí regulatorních opatření a změnu stávajících nástrojů nebo vytvoření zcela nových tak, aby umožnily čerpat existující prostředky, spolufinancovat, nebo jiným způsobem zpřístupnit finanční prostředky sociálním podnikům.

Je třeba vytvořit integrovaná schémata podpor kombinující tradiční nástroje aktivní politiky zaměstnanosti například vzdělávání, odbornou přípravu, mimo jiné s cílem posílit podnikatelské dovednosti, schopnosti formulovat podnikatelský plán a efektivně realizovat vlastní podnikatelské záměry sociálních podniků.²⁷

Při nastavování těchto systémů je nezbytné navázat přímé vztahy mezi aktéry z různých oblastí s různými kompetencemi. Úzká spolupráce ústředních a regionálních orgánů je obvykle nutná. Uplatňování zásad spolupráce a partnerství mezi různými úrovněmi správy (multilevel governance) se při podpoře sociálního podnikání zdá prospěšné.

²⁵ Viz italský příklad.

²⁶ Některé výstupy Společensky odpovědné zadávání veřejných zakázek a partnerství veřejného a sociálního partnerství (pod polským vedením) byly zaměřeny na strategické partnerství: THE APPLICATION OF SOCIALLY RESPONSIBLE PUBLIC PROCUREMENT AND PUBLIC SOCIAL PARTNERSHIP IN SUPPORT TO SOCIAL ECONOMY DEVELOPMENT, <http://www.socialeconomy.pl/x/774377?projekt=531302>

²⁷ Podpora rozvoje sociálního podnikání vyžaduje úzkou koordinaci s formálním a neformálním vzděláváním, atd. Je třeba šířit povědomí o hodnotách sociálního podnikání již od základní školy. Je vhodné podporovat rozvoj podnikatelského myšlení, posílení podnikatelských dovedností prostřednictvím vzdělávání na středních a vysokých školách, prostřednictvím dalšího vzdělávání. Důležité je zapojení zástupců sociálních podniků do výuky, což umožňuje rychlé získávání praktických dovedností.

Zdá se, že v některých zemích a regionech se úspěšně rozvíjejí podpůrné mechanismy, obsahující všechny výše uvedené prvky, což vede k účinné podpoře sociálního podnikání. Klíčoví aktéři si uvědomili, že pro dosažení cíle zvyšování zaměstnanosti sociálně vyloučených osob je nutné propojit různé typy opatření, která zvyšují šanci na úspěch sociálního podnikání.

Společnost **Hefboom (Vlámsko, Belgie)** byla založena v roce 1985 jako družstvo zaměřené na etické investování. Poskytuje financování a poradenství projektům zaměřeným na sociální sféru a udržitelný rozvoj společnosti. Hefboom nabízí etické investiční produkty pro jednotlivce, organizace, podniky a orgány veřejné správy. Vlámské a bruselské organizace a společnosti se společenským posláním mohou využít finanční páky nabízené touto společností prostřednictvím čerpání různých druhů úvěrů. Hefboom spolu s partnerskými organizacemi podporuje zaměstnanost a odbornou přípravu pro znevýhodněné skupiny, dále projekty v sociální sféře, projekty zaměřené na životní prostředí a udržitelnost. Hefboom podporuje sociální podniky dvěma způsoby: krátkodobými a dlouhodobými úvěry a také poradenstvím zaměřeným na různé aspekty podnikání.

Hefboom poskytuje služby na podporu podnikání ve dvou fázích. Před předložením žádosti je poskytována podpora ve formě koučingu při přípravě podnikatelského plánu a pak po jeho předložení následuje dalších 24 měsíců aktivní podpory poskytnuté ze strany Dexia Foundation. Každý dlužník musí projít tímto tréninkem, aby se omezilo riziko selhání.

Hefboom je také mateřskou společností pro další speciální iniciativy zaměřené na podporu sociální ekonomiky, jako je Trividend, umožňující další formy získání kapitálu (venture fund).

Veřejná podpora a zadávání veřejných zakázek

Nicméně snaha o rozšíření sociálního podnikání a posilování schopnosti soutěžit s jinými podniky přináší potřebu vyjasnit (upravit) aplikaci pravidel veřejné podpory. Nejistota týkající se používání pravidel veřejné podpory je v mnoha případech, z důvodu pochybností, řešena pouze využíváním pravidla *de minimis*²⁸. Tento postoj vede k řešení důsledků, ale ne příčiny problémů. Většina zemí N BFSE²⁹ nevyužívá žádnou blokovou výjimku, i když je v některých případech možné použít ustanovení týkající se poskytování služeb obecného hospodářského zájmu a v případě regionů soudržnosti také předpisy upravující mapu regionální podpory.

Podpora z veřejných zdrojů a využívání sociálních klauzulí v případě veřejných zakázek není často využívána z obavy z vytvoření nerovného postavení na trhu a rizika poškození hospodářské soutěže. Ale v souladu evropskými a vnitrostátními právní předpisy může veřejný zadavatel klást v zadávacích podmínkách požadavky spojené se tzv. zvláštními podmínkami týkající se zejména sociálního hlediska, zaměstnanosti nebo environmentálního hlediska.

²⁸ Tento postup je aplikován českými, polskými, vlámskými, lombardskými řídicími orgány a zprostředkujícími subjekty.

²⁹ Bylo indikováno českými, polskými, lombardskými, vlámskými a švédskými experty.

Zjednodušení a vyjasnění těchto pravidel by výrazně urychlilo zavádění těchto mechanismů do praxe. Významným pokrokem by bylo formulování metodiky (včetně postupů) pro efektivní řešení problematiky veřejné podpory. Tato metodika by mohla obsahovat rovněž příklady správných postupů při vytváření různých finančních mechanismů za účasti veřejných zdrojů.

Problematiku zajištění zakázek a financování sociálních podniků prostřednictvím zadávání veřejných zakázek považujeme za velmi důležitou. Podrobnější doporučení byla formulována v pracovní skupině Sociálně odpovědné zadávání veřejných zakázek a veřejné-sociálního partnerství (bylo koordinováno ze strany Polska) a v pracovní skupině Právo Společenství (veřejná podpora) a sociální služby obecného zájmu (pod vedením Vlámka).

Doporučení:

EU a evropské instituce:

Usnadnit používání a vzájemnou kombinaci nástrojů vyvinutých na evropské úrovni s cílem podporovat integrovaný přístup v oblasti financování sociálního podnikání. Je třeba stanovit jasná pravidla pro veřejnou podporu v oblasti podpory sociálních podniků. Bylo by prospěšné zaměřit se na posílení kapacity subjektů (aktérů) sociální ekonomiky v oblasti veřejné podpory a zadávání veřejných zakázek, která je upravena právními předpisy EU.

Daňové a fiskální pobídky

Jedním z mechanismů, který může být použit s cílem zlepšit podnikatelské prostředí pro sociální podniky, je uplatňování **daňových úlev a zvýhodněných** (daňově uznatelných) **účetních postupů**. Může se jednat o přednostní daňové odpisy aktiv a další účetní operace, které urychlují spotřebu nákladů v průběhu roku. V případě vykazování zisku je často aplikován mechanismus odečitatelných položek, vytvoření fondů, jakož i poskytování daňových úlev nebo prominutí daně.

V **Itálii** je nastaven komplexní daňový systém podporující sociální podnikání, který se však značně liší v závislosti na regionu. Sociální podniky jsou vyňaty z placení daně z příjmu právnické osoby (IRES daně v Itálii). Zákon č. 1/2008 poskytuje daňovou úlevu pro NNO (i sociální družstva), který snižuje náklady na pracovní sílu o 4,25 %.

Sociální podniky neplatí daně ze zisku, pokud je označen za nedělitelnou rezervu (tj. rezervu, která nemůže být rozdělena podílníkům). V souladu se zákonem č. 460/97 jsou sociální podniky chápány jako neziskové a společensky užitečné entity. Z tohoto důvodu mají nárok na další zvláštní podmínky, jako je osvobození od daně, správních poplatků (tj. ověřování kopie listiny apod.) a další specifické daně, jako daň z vládních koncesí.

V **Lombardii** jsou poskytovány daňové slevy na zaměstnance sociálních podniků a sociálních družstev v souladu s národním zákonem č. 381/91. Sociální družstva, která zaměstnávají znevýhodněné osoby, neplatí za tyto zaměstnance odvody do národního pojištění. Všichni daňoví poplatníci v **Itálii** mají možnost vyčlenit malé procento z daní, které dluží státu (tj. 5x1 000) na podporu neziskových organizací (včetně sociálních podniků, stejně jako univerzit, výzkumných středisek atd.).

Daňové výhody se netýkají pouze samotných sociálních podniků, ale také těch, kteří poskytují finanční prostředky, kapitál, pro jejich rozvoj. To se pak může odrazit ve slevě na dani z příjmu. Ve **Velké Británii** existuje příklad takové daňové pobídky – Sleva na dani vyplývající z komunitního investování (je uplatňováno do konce roku 2012).

Sleva na dani vyplývající z komunitního investování (CITR) představuje systém, který nabízí daňové pobídky pro investory vkládající své prostředky do akreditovaných rozvojových finančních institucí zřizovaných komunitou. CITR je dostupný pro každého jedince (fyzickou osobu) či společnosti – daňové subjekty ve Spojeném království, a umožňuje jim investovat do akreditované komunitní rozvojové finanční instituce. Investice zde musí být ponechána po dobu nejméně pěti let. Daňový poplatník dostává slevu, kompenzaci na dani z příjmů fyzické nebo právnické osoby ve výši 5 % z investované částky v roce kdy byla investice provedena a dalších 5 % v každém ze čtyř následujících let. Celková úleva je v hodnotě až 25 % z hodnoty investice.

Tato daňová sleva představuje dodatečný prospěch (bonus) k úrokům nebo dividendám, které jsou investorovi vyplacené komunitní rozvojovou finanční institucí. Tyto instituce poskytují půjčky a investují ve znevýhodněných oblastech a na trzích, které nejsou zpravidla atraktivní pro většinu finančních investorů. Poskytují finanční služby podnikům a jednotlivcům s cílem dosáhnout finanční i společenské návratnosti.

Slevy na sociální zabezpečení a příspěvku na politiku zaměstnanosti marginalizovaných jednotlivců jsou důležitým nástroj politiky zaměstnanosti a sociálního začleňování a ovlivňují konkurenceschopnost sociálních podniků. Je to nástroj, který je široce rozšířen v participujících zemích N BFSE (např. Česká republika, Polsko, Finsko). Poskytování této podpory se obvykle nevztahují pouze na sociální podnikání, ale může být také použito jinými subjekty. Bývá spojeno s konkrétní osobou nebo vytvořenou pozicí. Tím, že je příslušné orgány používají, uznávají, že je efektivnější a účinnější poskytnout částečný příspěvek na zaměstnání, a tím podpořit přirozenou formu integrace prostřednictvím návratu na trh práce, spíše než jen platit sociální dávky znevýhodněným osobám. Rozdíly jsou ovšem v intenzitě podpory a zaměří na cílové skupiny. Příspěvky na zaměstnávání znevýhodněných osob mohou být poskytnuty rovněž prostřednictvím spolufinancování projektů ESF.

Ve **Finsku** jsou využívány příspěvky na zaměstnání (Palkkatuki, což znamená podpora mzdy), určené na zaměstnání znevýhodněných osob nebo dlouhodobě nezaměstnaných, které mohou být využívány „standardními“ společnostmi nebo sociální podniky.

Ministerstvo práce a Úřad hospodářského rozvoje mohou poskytnout dotaci na mzdy zaměstnavateli na úhradu nákladů na nezaměstnané osoby. Příspěvek na mzdy se skládá ze dvou částí, ze základní podpory a další části. V roce 2011 činila základní částka 25,74 €/den. Další část se liší případ od případu, na základě zaměstnanosti a posouzení Úřadu hospodářského rozvoje. Sociální podniky, které zaměstnávají obtížně umístitelné osoby na trhu práce, mohou získat základní podporu plus další až 90 %.

Zdravotně postiženým nebo dlouhodobě nezaměstnaným osobám může být poskytnut další příspěvek na mzdu, maximálně se však jedná 1 300 € měsíčně.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUČNOST
www.esfcr.cz

Doporučení:

Tvůrci politik a řídicí orgány ESF:

Zavedení zjednodušené účetní praxe pro sociální podniky by mohlo přispět k hladkému fungování sociálních podniků. Jedná se např. o přednostní rychlé odepisování majetku v průběhu let.

Pokud jde o daňové zvýhodnění, je zde široká škála možností. Jedná se např. o vytváření speciálních daňově uznatelných rezerv, rezervních fondů na krytí případných budoucích ztrát z důvodu větší citlivosti sociálních podniků na výkyvy na trhu, na hospodářskou krizi. Další možné nástroje představují daňové úlevy, slevy na dani apod.

Širší využívání nástrojů na podporu zaměstnávání znevýhodněných osob prostřednictvím sociálních podniků – jedná se o uplatnění slevy na pojištění, čerpání příspěvků na pokrytí části mzdových nákladů, odvodů. Tato opatření jsou schopna částečně kompenzovat konkurenční nevýhody sociálních podniků na trhu ve srovnání s jinými společnostmi (především v souvislosti s integrační rolí sociálních podniků³⁰).

3.2. Kvalita finančního prostředí pro sociální podniky

Selhání finančního trhu oslabila schopnost sociálních podniků získat potřebné prostředky na volném trhu. To může vést k faktickému vyloučení žadatelů - sociální podnikatelů, při posuzování žádostí o úvěr nebo rizikový kapitál. Obvykle uváděnými důvody jsou pomalá návratnost investic, nedostatek vlastních zdrojů pro spolufinancování, nedostatek majetku jako záruky za úvěry a v některých případech i krátká podnikatelská historie. Soukromé finanční instituce byly tradičně velmi konzervativní při hodnocení obchodních příležitostí s velmi výraznou averzí vůči riziku. Vždycky se snaží pečlivě rozlišovat typy rizik a rozdělit je mezi finanční instituce (jako jsou banky) a žadatele. Morální hazard některých bank, který se projevil v posledních letech, způsobil, že finanční krize vede k opětovnému zpřísnění úvěrových pravidel. Implementace pravidel Bazilej II a Bazilej III výrazně ovlivní bankovní postupy a bude mít za následek opětovné zpřísnění úvěrových pravidel. Tento vývoj bude mít negativní dopad na financování sociálních podniků. Zapůjčené finanční prostředky jsou často kryty i několika zárukami. To platí pro investiční úvěry i provozní kapitál. Někdy je obtížnější vypůjčit provozní prostředky pro financování podnikatelské činnosti, než získat dlouhodobý nebo střednědobý investiční úvěr. Tato politika však výrazně **snižuje šanci začínajících sociálních podniků získat půjčky na finančním trhu.**

Znalost specifik sociálního podnikání se na straně finančních institucí a bank liší, ale obecně je slabá. **Většina z nich nerozlišuje mezi tradičními malými a středními podniky a sociálními podniky**, a proto používají stejná pravidla hodnocení při posuzování podnikatelských záměrů. Pouze některé finanční instituce rozumí

³⁰ <http://www.isede-net.com/content/social-economy/wise-work-integration-social-enterprises-tool-promoting-inclusion>

společenskému rozměru podnikání a nabízí speciální produkty určené pro sociální podniky.

Motivace bank může také vycházet z firemní strategie založené na CSR. Dalším faktorem, který ovlivňuje rozhodování finančních zprostředkovatelů při financování sociálních podniků, je existence podnikové strategie založené na CSR. Je možné uvést příklady produktů určených sociálním podnikům, které úzce souvisí s jejich marketingem a propagační politikou (politikou public relations). Na druhou stranu je pro řadu velkých bank vytváření speciálních produktů pro sociální podniky a jejich financování tak drahé, že je nepovažují za ziskové a nemají tudíž zájem poskytovat tyto služby. Tím dochází k absenci těchto produktů na trhu.

Dalším aspektem je **tržní situace v segmentu finančních zprostředkovatelů.** V mnoha zemích existuje celá řada malých a velkých bank, úvěrových družstev, municipálních záložen a jiných finančních institucí působících na národní nebo regionální úrovni, které vzhledem k vysoké konkurenci ve svém tržním segmentu, jsou schopny odlišit své produkty podle zvláštních požadavků cílových skupin. Jiná situace je na oligopolní trhu ovládaném velkými bankami, které mají jen malý zájem na řešení potřeb malých zájmových skupin, nebo investovat do vývoje nového segmentu finančních produktů.

Menší finanční instituce působící v regionech mají větší pochopení pro potřeby sociálních podniků³¹. Tyto vzájemné finanční instituce, družstevní záložny a etické banky znají velmi dobře místní podnikatelské prostředí a obchodní příležitosti a obvykle lépe reagují na místní potřeby. Ačkoliv jsou postupy při posuzování podnikatelských záměrů a používané aplikace podobné (jsou výsledkem snahy o snížení rizik), větší znalost společenského prostředí, osobní kontakt se žadatelem, obeznámenost s jeho situací a možnostmi, stejně jako schopnost ocenit jeho sociální kapitál, zvyšují šanci na získání finančních prostředků. Etické banky kromě posouzení finančního a obchodního rizika, posuzují soulad podnikatelského záměru se svými hodnotami a zájmy zúčastněných stran. Jedná se o příležitost investovat volné finančních prostředků střadatelů do úzce vymezených tematických oblastí.

Místní finanční zprostředkovatelé jsou ochotni poskytnout širší škálu finančních produktů (zejména různé druhy úvěrů) pro sociální podniky a pružně reagovat na měnící se požadavky. Jsou schopni vyřešit většinu finančních potřeb, které vznikají v životě podniku. V situacích, kdy není možné za stávajících podmínek poskytnout standardní investiční úvěr, nastupuje možnost navázání spolupráce s veřejným sektorem. Možnost využití znalosti financí, profesionální personál a existence distribučních kanálů pro poskytování zvýhodněných produktů představuje velkou výhodu.

Důležitý je význam těchto finančních institucí při poskytování krátkodobých finančních prostředků pro řízení likvidity sociálních podniků. Poskytují finanční prostředky, které doplňují stávající příjmy z prodeje zboží, poplatky za služby apod.

³¹ Např. ve Švédsku, Itálii, Belgii, Francii, Polsku atd.

Dalším zdrojem financování investičních potřeb sociálních podniků je **rizikový kapitál** – seed a venture fondy. Ke kumulaci kapitálu dochází za účasti soukromých investorů, bank, vlád (nevyzvednuté účty, spící účty), kapitálovými injekcemi z veřejných institucí nepřímo kontrolovaných vládou nebo kombinací těchto zdrojů. Finanční prostředky jsou pak použity přímo pro sociální podniky, nebo pro zvýšení zdrojů využívaných finančními zprostředkovateli.

Trividend je vlámské družstvo, které poskytuje rizikový kapitál organizacím naplňující společenské hodnoty. Jedná se o příklad spolupráce veřejného a soukromého sektoru vytvořený vlámskou vládou a aktéry z oblasti sociální ekonomiky. Jeho jméno odkazuje na "trikolóru": lidé, planeta a zisk. Trividend investuje peníze v podobě rizikového kapitálu a podřízených úvěrů, ale také nabízí podporu podnikání ve formě poradenství (formování podnikatelského plánu), dozoru a sleduje realizaci podnikatelského záměru. Trividend poskytuje subjektu přímou kapitálovou investici až do výše 150 000 €. Stává se minoritním podílníkem (akcionářem) s právem jmenovat ředitele ve správní radě. Doba angažování je obvykle nejvýše šest let, ale může být prodloužena. Trividend poskytuje také podřízené úvěry pro společnosti a sdružení; jejich maximální doba je obvykle 10 let.

V případě equity nástrojů je situace v některých zemích dlouhodobě komplikovaná. Tyto finanční nástroje nejsou na trhu ve větším rozsahu nabízeny. To znamená, že ani dominantní finanční instituce nejsou kvůli nedostatku zkušeností připraveny nabídnout tyto nástroje sociálním podnikům ve větším rozsahu.

Možnost **využití ESF a EFRR** k nastartování těchto finančních nástrojů je z tohoto hlediska velmi důležitá. Legislativní podpora pro zřízení evropských fondů sociálního podnikání nebo evropských fondů rizikového kapitálu (jak navrhuje Evropská komise), pak může vytvořit nezbytný institucionální rámec pro fungování těchto mechanismů.

V zemích se silnou **tradicí občanské angažovanosti a občanské společnosti**, poskytují sami nevládní organizace nebo vzájemné organizace prostředky ve formě vstupu do vlastního jmění jiné společnosti (equity) nebo zápůjčního kapitálu. Tyto subjekty se zaměřují na aktivizaci občanů s cílem získat zdroje pro financování investičních potřeb sociálních podniků, obvykle působících v oblasti sociálních služeb.

Win-Win úvěr (Belgie) představuje novou formu financování podpory pro sociální ekonomiku. Cílem je podpořit přátele nebo příbuzné podnikající prostřednictvím malých a středních podniků (v souladu s hodnotami sociální ekonomiky) prostřednictvím půjčky volných prostředků, a to v kterékoli fázi podnikání. Věřitelé získají kompenzaci prostřednictvím vrácení daně (roční slevy na dani jsou ve výši 2,5% z částky úvěru) a v případě selhání dlužníka mohou získat až 30 % investovaných prostředků zpět.

Také mohou vytvořit mateřskou společnost nebo síť firem, přes které si půjčují volné prostředky k zajištění provozu svých sociálních podniků. Nicméně v mnoha zemích nejsou tyto organizace finančně dostatečně silné pro zajištění finančních zdrojů k

zahájení sociálního podnikání ve větším rozsahu. Dalším problémem je **nedostatek zkušeností** těchto organizací při poskytování finančních služeb.

Pokud není možné se spolehnout na finanční instituce třetího sektoru (nadace, etické banky) nebo služby komerčních finančních zprostředkovatelů, legitimizuje tato situace přijmout opatření na straně veřejného sektoru. Jejím cílem je změnit podmínky na kapitálovém trhu, vytvořit sadu alternativních finančních nástrojů a mechanismů, které by se zaměřily na potřeby sociálních podniků.

Veřejný sektor reaguje na tuto situaci různými způsoby. To může přispět k vytváření alternativních finančních mechanismů poskytování investičních zdrojů pro sociální podniky. Tyto finanční nástroje zpravidla vyžadují zapojení jiných zdrojů, a to přinejmenším formou spolufinancování projektů ze strany žadatelů. **Fiskální omezení a aktuální problémy zadlužení** veřejného sektoru vedou k hledání inovativních přístupů, které by umožnily **mobilizovat finanční prostředky a znalosti jiných subjektů** - finančních zprostředkovatelů, podniků, nevládních organizací, občanů.

Tyto nástroje by měly **doplňovat stávající mechanismy** zajišťované soukromým ziskovým a neziskovým sektorem. Veřejná intervence by měla reagovat na konkrétní podmínky na trhu tak, aby nemohla vytlačit soukromou iniciativu.

Veřejný sektor může vytvořit grantové mechanismy, jejichž cílem je zajistit počáteční kapitál pro začínající podniky a tím doplnit řadu komerčních nástrojů na trhu. Avšak dotační politika obvykle nedokáže uspokojit všechny investiční potřeby sociálních podniků a je nutné rozvinout další nástroje v podobě equity (vlastního kapitálu), aktivizovat externí soukromé zdroje, atd.

Sektor sociálních podniků je v České republice stále ve fázi zrodu. Nízký zájem finančních zprostředkovatelů podpořit vznik sociálních podniků a slabé ekonomické postavení třetího sektoru vedlo k vytvoření mechanismů grantů zaměřených na založení, později rozvoj sociálních podniků.

Globální grant "**Investiční podpora pro sociální ekonomiku**", financovaný EFRR prostřednictvím Integrovaného operačního programu, poskytuje kapitál pro zahájení podnikání pro poskytovatele sociálních služeb, zaměstnavatelům a ostatním organizacím sociální ekonomiky. Granty jsou poskytovány v rozmezí od 12 000 až 200 000 €. Souběžně je žadatelům k dispozici globální grant "**Sociální ekonomika**", spolufinancovaný z prostředků ESF, operační program Lidské zdroje a zaměstnanost, který podporuje zakládání a rozvoj nových sociálních podniků, hradí provozní náklady. Granty jsou poskytovány v rozmezí od 4 000 € do 200 000 € (v rámci režimu *de minimis*). Tyto vzájemně komplementární aktivity představují komplexní přístup k financování investičních a provozních potřeb sociálních podniků.

Veřejný sektor se proto snaží ovlivňovat rozhodování poskytovatelů půjček, úvěrů a investorů (equity). Jedná se o snižování rizika při poskytování úvěrů nebo poskytování levných finančních zdrojů, což umožňuje formovat finanční produkty pro sociální podniky.

Své aktivity může zaměřit na finanční zprostředkovatele s cílem ovlivnit jejich rozhodnutí o financování podnikatelských plánů snižováním úvěrového rizika a rizika portfolia, nebo poskytnutím dodatečných finančních zdrojů pro nízkoúročené úvěry a mikropůjčky. Zdroje mohou být použity na **posílení kapacity poskytovatelů finančních služeb** s cílem lépe porozumět potřebám sociálních podniků a přizpůsobit své produkty a služby pro tento podnikatelský segment (např. místním finančním zprostředkovatelům).

Belgický **Sociální investiční fond** (Sifo) nabízí řešení pro tržní selhání spočívající v nezájmu tradičních bank nabízet půjčky subjektům sociální ekonomiky za přijatelnou úrokovou sazbu. Sifo nabízí prostředky se zvýhodněnou úrokovou sazbu zprostředkujícím finančním institucím, které splní určitá kritéria. Tyto organizace mohou kombinovat tyto finanční prostředky s vlastními zdroji a nabídnout tak sociálním podnikům úvěry za zvýhodněnou úrokovou sazbu. Cílovou skupinou jsou organizace, které jsou součástí toho, čemu se ve Vlámku říká začleňující (inkluzivní) ekonomika a jsou jako takové uznány vlámskou vládou. Sifo si klade za cíl podpořit organizace ve všech fázích podnikatelského vývoje a nabízí spolufinancování až do výše 200 000 €.

Výsledkem je existence řady finančních nástrojů, které jsou podporovány ze strany veřejného sektoru, ale jsou poskytovány soukromými finančními zprostředkovateli. Typickým příkladem je **poskytování záruk za úvěry, kapitálu pro vytvoření nových finančních nástrojů spravovaných finančními zprostředkovateli nebo poskytování dodatečného kapitálu pro společný finanční produkt**³². Tato forma podpory by měla povzbudit finanční zprostředkovatele, aby vytvořili řadu dalších produktů šitých na míru potřebám sociálních podniků.

Strukturální fondy, tj. EFRR (financující záruky, úvěry a poskytující prostředky pro iniciativu JEREMIE) a ESF (podporující mikrovývěry, iniciativu JEREMIE v Lombardii), hrají důležitou roli v tomto procesu. Jejich činnost může přispět k vytvoření příznivých podmínek s cílem podpořit místní finanční zprostředkovatele při řešení specifických potřeb svých klientů. Tato podpora vede k rozšíření škály finančních produktů a získávání nových zákazníků.

Finanční mechanismus **JEREMIE Lombardie (Itálie)**, spolufinancovaný ESF, je určen mikropodnikům a malým a středním podnikům k usnadnění jejich přístupu k úvěrům, podporuje zaměstnávání a vzdělávání znevýhodněných osob. V rámci iniciativy JEREMIE, ESF Lombardie jsou z Regionálního operačního programu poskytovány úvěry znevýhodněným pracovníkům, aby si mohli nakoupit členské podíly v sociálních družstvech, které je následně zaměstnávají. Tento dodatečný kapitál posiluje schopnost jednotlivých podniků poskytovat služby a zvyšovat zaměstnanost.

Místní finanční zprostředkovatelé poskytují úvěry znevýhodněným osobám ve výši 4 000 €. Příspěvek JEREMIE je ve výši 50 %, nastavený v podobě pětileté bezúročné

³² Tyto nástroje jsou široce používány při podpoře malých a středních podniků např. program Záruka zve Vlámku, CoopEst, iniciativa JEREMIE v Polsku - EFRR ROPy.

půjčky s jedinou splátkou. Místní finanční zprostředkovatele poskytnout zbytek prostředků ve formě pětileté půjčky ale s pevnou úrokovou sazbou a měsíčními splátkami. Pokud dlužník zůstává zaměstnán v družstvu po celou dobu trvání úvěru, je část poskytovaná ESF odepsána a stává se v podstatě grantem. Fond JEREMIE v hodnotě 20 milionů € je spravován společností Finlombarda, jedná se o veřejnou finanční instituci. Prostředky jsou rozdělovány prostřednictvím vybraných finančních zprostředkovatelů. Po první výzvě v roce 2010 získaly Banca Popolare di Bergamo a Federazione Lombarda BCC každá 5 milionů €, v roce 2011 pak Banca Popolare di Bergamo, Banca Popolare Etica a Banca Popolare di Sondrio každá získala 3 miliony €.

Doporučení:

Tvůrci politik a řídicí orgány ESF:

Bylo by vhodné vytvořit integrovaná schémata podpory, která umožní kombinovat grantové mechanismy s nástroji finančního inženýrství. Cílem je, aby finanční prostředky byly dostupné v různých fázích vývoje sociálních podniků.

Kromě počáteční kapitálové investice je také třeba vzít v úvahu dostupnost provozního kapitálu, překlenovacích úvěrů a jiných podobných úvěrů, aby byl zajištěn jeden ze základních předpokladů udržitelnosti sociálního podnikání.

Přístup ke kapitálu bez nabídky příslušných podnikatelských služeb nevede k urychlení rozvoje segmentu sociálních podniků.

Spolupráce finančního sektoru, neziskového sektoru a veřejného sektoru při poskytování finančních prostředků pro sociální podniky je nezbytná. Z tohoto pohledu je potřeba, aby místní finanční zprostředkovatelé dobře pochopili a porozuměli úloze a potřebám sociálních podniků. Posílení kapacity finančních zprostředkovatelů je jedním ze způsobů, jak podpořit jejich schopnost pracovat se sociálními podniky.

Tvůrci politik, řídicí orgány by také měly porozumět problémům na straně finančních zprostředkovatelů, které způsobují nedostatek finančních prostředků pro sociální podniky. Nedostatek kapitálu a zvýšené riziko je pak možné řešit zapojením veřejných zdrojů.

Musí existovat jasný systém monitorování vývoje produktů a řízení rizik. Rozdělení rizika mezi poskytovatele podpory (úvěry, kapitál), veřejný sektor (jako jsou řídicí orgány programů ESF) a žadatele určuje rozsah podpory.

EU a evropské instituce:

Bylo by vhodné pokračovat v posilování schopnosti a kapacity řídicích orgánů a dalších orgánů vytvářet sofistikované finanční mechanismy spolufinancované z ESF nebo EFRR.

Bylo by přínosné, aby i nadále pokračovala výměna zkušeností mezi řídicími orgány, pokud jde o uplatňování inovativních řešení při poskytování podpory a zajišťování dostupnosti zdrojů pro sociální podniky.

3.3. Sociální podniky

Sociální podnikatelé se rekrutují z různých cílových skupin. Jedná se o osoby z nevládního sektoru, kde působili jako poskytovatelé sociálních služeb, organizátoři nebo dobrovolníci. Dále jsou zde zahrnuty i podniky vyrůstající z tzv. třetího sektoru, často silně komunitně založené, což odráží hodnoty vzájemnosti, odpovědnosti. Další skupinu představují **osoby s podnikatelskými zkušenostmi**, které sdílejí sociální a environmentální hodnoty a pokouší se je uplatnit v praxi, v oboru ve kterém působí (poskytování sociálních služeb, vyrábění ekologicky šetrné výrobků, zaměstnávají znevýhodněné osoby, uplatňují demokratické principy řízení podniku). **Jiná skupina podnikatelů se rekrutuje z marginalizovaných skupin obyvatelstva**, které jsou ohrožené na trhu práce (zdravotně a tělesně postižení a jinak znevýhodnění, mladí absolventi, osoby nad 50 let, etnické a národnostní menšiny, atd.).³³

Podobně jako ostatní malí a střední podnikatelé, i oni se potýkají s mnoha problémy při zahájení podnikání. **Sociální podnikatelé mají často inovativní podnikatelský záměr, reagující na potřeby místních komunit.** Jejich nadšení však často naráží na **nedostatek realistického zhodnocení podnikatelských příležitostí** (formulování udržitelné obchodní strategie), na nedostatek manažerských zkušeností a na omezený přístup ke kapitálu pro realizaci svých nápadů a plánů.

Pozice sociálních podnikatelů se liší v ochotě přijímat podnikatelské riziko. Podnikatelé z třetího sektoru a nevládních organizací jsou více rizikově averzní. Při snaze o minimalizaci rizika mohou vyloučit podnikatelské záměry, které by mohly mít šanci prosadit se na trhu.

Dalším problémem jsou nedostatečně rozvinuté podnikatelské dovednosti, malá obchodní zkušenost anebo neznalost podnikatelského prostředí, včetně pravidel vyplývajících z regulatorního rámce (vstup do podnikání, podmínky zaměstnávání znevýhodněných osob, finanční a daňové aspekty). Nicméně každá úspěšná začínající firma musí překonat tento handicap. Proto je důležité investovat do lidských zdrojů, posílit jejich schopnost pracovat v měnícím se podnikatelském prostředí a být schopen zachytit obchodní příležitost, získat potřebné dovednosti, atd. Posílení kapacity sociálních podnikatelů před zahájením a v průběhu podnikání je důležitým momentem ovlivňujícím úspěch podnikatelského záměru. Jedná se o nezbytný předpoklad pro zahájení a provozování udržitelného sociálního podnikání.

Neznalost finančního prostředí a finančních produktů představuje pouze část problému. Pro zvýšení účinnosti podpory rozvoje sociálního podnikání jsou důležité všechny uvedené aspekty. **Proto je potřeba nastavit řetězec vzájemně propojených a vzájemně se doplňujících opatření, která se zaměří také na rozvoj dovedností.** Mnohé země a regiony si to uvědomily, jak již bylo zmíněno v případě Hefboom.

Evropský sociální fond představuje jedinečný nástroj, který umožňuje řešit většinu těchto problémů. Může být použit na posílení kapacity poskytovatelů sociálních

³³ Tato cílová skupina byla předmětem aktivit sítě COPIE.

podnikatelů a jejich zaměstnanců v takových oblastech, jako je marketing, management, finanční řízení, plánování činnosti a odborných znalostí. Prostředky mohou být použity také pro budování kapacit poskytovatelů těchto služeb.

V Polsku si uvědomili, že je potřeba se zaměřit na posílení kapacity poskytovatelů sociálních podniků. Také se zaměřili na podporu šíření myšlenek sociální ekonomiky mezi regionálními aktéry.

Prostřednictvím **podopatření 7.2.2 Podpora sociální ekonomiky, OP Lidský kapitál, ESF** je možné mimo jiné poskytnout granty na poradenství, stejně jako na školení pro snadnější získání znalostí a dovedností nezbytných pro zakládání a vedení sociální družstva.

Podopatření 7.2.2. Podpora sociální ekonomiky se zaměřuje na vybudování podpůrného systému pro instituce sociální ekonomiky působících na regionální úrovni. Na základě výzvy jsou předkládány návrhy ze strany již existujících institucí (v regionu musí působit minimálně 2), které poskytují: právní, účetní a marketingové služby, provozují poradenské centra/body, inkubátory sociální ekonomiky, organizují kurzy o tom, jak začít podnikat v oblasti sociální ekonomiky a dále je rozvíjet, jak budovat místní partnerství pro rozvoj sociální ekonomiky, podporovat sociální podnikání přispívající k růstu zaměstnanosti. Tyto instituce se nazývají Centra podpory sociální ekonomiky.

Doporučení:

Tvůrci politik a řídicí orgány ESF:

Rozvoj sociálního podnikání se neobejde bez investic do lidských zdrojů. Ke zformulování udržitelného obchodního konceptu a jeho prosazení je třeba získat řadu podnikatelských dovedností.

Evropský sociální fond by měl být výrazně zaměřen na posílení kapacity podnikatelů a jejich zaměstnanců prostřednictvím systému vzdělávání ještě před zahájením vlastního podnikání a podporou existujících nebo nových služeb ve sféře koučování a mentoringu pro sociální podniky.

EU a evropské instituce:

Bylo by vhodné podporovat řešení, která se budou vzájemně doplňovat při odstraňování různých překážek spojených s rozvojem sociální ekonomiky. Evropský sociální fond by měl být připraven k financování těchto řešení.

Jedná se o vytváření projektů, které budou zahrnovat vzdělávací funkci, zaměří se na posilování kapacity aktérů prostřednictvím investování do rozvoje lidských zdrojů a na zpřístupnění zdrojů pro rozvoj podnikatelských dovedností sociálních podnikatelů.

Příloha č. 1: Podpora sociálního podnikání na úrovni EU

Evropská unie se věnuje problematice rozvoje sociálního podnikání a sociální ekonomiky již delší dobu. Svědčí o tom jak aktivity Evropského sociálního fondu v mnoha zemích a regionech ale i vytvoření dalších nástrojů, jako je PROGRES.

Iniciativa pro sociální podnikání (Social Business Initiative)

Evropská komise přijala akční plán Iniciativy pro sociální podnikání³⁴ jako součást balíčku opatření, zastřešených Responsible Business Initiative. Pravidla jednotného trhu mohou a měla by brát v úvahu, že sociálně tržní hospodářství podporuje otevřenou ekonomiku, která dává pluralitu širokému spektru obchodních modelů umožňujících rozvoj a růst. Cílem je zlepšit přístup k financování, zejména zaostřením aktivit strukturálních fondů a vytvářet rámec pro sociální investičních fondy a šíření mikrofinancování.

Komise navrhuje 11 prioritních opatření:

1. Vytvoření evropského regulačního rámce pro sociální investiční fondy (prosinec 2011).
2. **Upřednostňování rozvoje mikroúvěrů v Evropě, zejména právního a institucionálního prostředí (od roku 2014).**
3. **Vytvoření evropského finančního nástroje ve výši 90 milionů € pro zlepšení přístupu sociálních podniků k financování (účinný od roku 2014).**
4. **Zavedení investiční priority pro sociální podniky v nařízeních EFRR (Evropský fond pro regionální rozvoj) a ESF (Evropský sociální fond), jak bylo navrženo v legislativním balíčku týkajícího se strukturálních fondů na období 2014-2020.**
5. Rozvoj komplexní mapy sociálních podniků v Evropě s cílem identifikovat osvědčené postupy a modely, které mohou být reprodukovány (od roku 2012).
6. Vytvoření veřejné databáze značek a osvědčení využívaných sociálními podniky v Evropě, aby se zlepšila viditelnost a možnost vzájemného srovnávání (od roku 2012).
7. Podpora vzájemného učení a budování kapacit na úrovni ústřední a regionální správy pro prosazení integrované strategie na podporu sociálních podniků, zejména prostřednictvím strukturálních fondů, prostřednictvím analýzy, sdílení dobré praxe, zvyšování povědomí, vytvářením sítí a šířením (od roku 2012).
8. Vytvoření jediné, vícejazyčné elektronické datové výměnné platformy pro sociální podnikatele, inkubátory a klastrů, sociální investory, aby bylo možné propagovat a zlepšit přístup k programům EU, které mohou podporovat sociální podnikatele (od roku 2012).
9. Navrhuje zjednodušit nařízení o statutu evropské družstevní společnosti, stejně jako statutu evropské nadace. Předpokládá se rovněž vypracování studie o situaci

³⁴ Evropská komise používá výraz "social business - sociální podnikání" jako nejširší pojem zahrnující různé typy a aktivity sociálních podniků:

- jejichž hlavním cílem je dosažení společenských efektů (dopadů) spíše než vytváření zisku pro majitele a podílníky;
- které působí na trhu, vyrábějí zboží a poskytují služby podnikatelským a inovativním způsobem;
- které využívají zisk zejména k dosažení těchto společenských cílů;
- které jsou odpovědným a transparentním způsobem řízeny sociálními podnikateli, a to zejména tím, že umožní zapojení zaměstnanců, zákazníků a dalších aktérů, kteří jsou ovlivněni podnikatelskou činností.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUČNOST
www.esfcr.cz

vzájemných společností (v roce 2012).

10. Další posílení prvku kvality v zadávání zakázek v souvislosti s reformou veřejných zakázek zejména v případě sociálních a zdravotních služeb. Dalším klíčovým prvkem bude zajistit to, aby pracovní podmínky pro osoby, které se podílejí na výrobě zboží a poskytování služeb, byly vzaty v úvahu. Za předpokladu, že Smluvní zásady o zákazu diskriminace, rovném zacházení a transparentnosti budou v plném rozsahu dodržovány (od roku 2012).

11. Zjednodušení provádění pravidel týkajících se veřejné podpory na sociální a místních služby, která by přímo využívala řada sociálních podniků (od roku 2012).

Evropský finanční nástroj

Evropská komise navrhuje vytvoření dvou klíčových mechanismů financování pro rozvoje sociálních podniků. První představuje Evropský finanční nástroj, jde o iniciativu, která usnadní přístup k financím pro sociální podniky. Bude součástí Programu Evropské unie pro sociální změny a inovace (návrh zveřejněn dne 6. října 2010 (KOM 2011/609)), který bude mít k dispozici cca 90 ml. €. Tento program bude přímo řízen Evropskou komisí. Spolu s Evropským sociálním fondem a Evropským fondem pro přizpůsobení se globalizaci jde o třetí pilíř EU v oblasti zaměstnanosti a sociálního začleňování, připravený pro období 2014-2020. Tento Program integruje tři dosud samostatně existující programy a rozšíří jejich rozsah. Jedná se o komunitární program PROGRESS (program pro zaměstnanost a sociální solidaritu), EURES (European Employment Services) a Evropský nástroj mikrofinancování PROGRESS pro oblast zaměstnanosti a sociálního začleňování. To umožní Evropské komisi posílit politickou koherenci a dopad jejích nástrojů, které mají společné cíle, a tím přispět k plnění strategie Evropa 2020.

Programu Evropské unie pro sociální změny a inovace bude podporovat koordinaci politik, sdílení osvědčených postupů, budování kapacit a testování inovačních politik s cílem rozšířit nejúspěšnější opatření za podpory Evropského sociálního fondu.

Politika soudržnosti 2014+

Vedle výše uvedené iniciativy bude podpora sociálních podniků v rámci národních a regionálních programů řešena prostřednictvím politiky soudržnosti, financované z Evropského sociálního fondu (ESF)³⁵ a Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR), tj. opatřeními realizovanými členskými státy a regiony. S ohledem na přípravu nového programového období byly zveřejněny ze strany Evropské komise návrhy nových nařízení pro další programové období politiky soudržnosti. Evropský sociální fond by mohl v období 2014-2020 rozdělit až 84 miliard €, z nichž by mělo být více než 20 % zaměřeno na sociální začleňování a boj proti chudobě. 6 z 18 investičních priorit úzce souvisí se sociální ekonomikou a sociálním podnikáním: aktivní začleňování, integrace marginalizovaných společenství, boj proti diskriminaci, zlepšování přístupu k dostupným, udržitelným a vysoce kvalitním službám, podpora sociální ekonomiky a sociálních podniků, strategie pro místní rozvoj s vedoucí úlohou komunit. Tyto návrhy nařízení pro programové období 2014-2020 se nyní diskutují s členskými státy.

³⁵ V souvislosti s přípravou na další programové období politiky soudržnosti byly dne 6.10. 2011 zveřejněny návrhy nových nařízení.

Dalším úkolem je zviditelnění, zvýšení povědomí o sociálním podnikání, lepší sdílení informací a poznatků z praxe, zlepšení nastavení regulatorního rámce (právní formy, veřejné zakázky, veřejná podpora).

Ve zveřejněném návrhu Společného strategického rámce³⁶ je velmi silně podporováno prosazování sociální ekonomiky a sociálního podnikání:

- budování kapacit a podpůrných struktur pro rozvoj sociálních podniků, zejména prostřednictvím sociálního podnikání vzdělávání a odborné přípravy, vytváření sítí, vytváření národních nebo regionálních strategií ve spolupráci s klíčovými aktéry, poskytování služeb pro rozvoj podnikání a zajišťování snadnějšího přístupu k financím;
- mobilizace finančních prostředků na podporu iniciativ v oblasti sociální ekonomiky a sociálního podnikání.

Občané, sociální podniky a investoři do sociálních podniků (tj. sociální nebo jiní zainteresovaní investoři), budou hlavními příjemci opatření navrhovaných Evropskou komisí. Tato opatření jsou určena k akceleraci rozvoje sociálních podniků, které jsou sociální z hlediska uplatňovaných mechanismů nebo svými výstupy a výsledky, jako je např.:

- výroba zboží nebo služeb prostřednictvím sociálního a profesního začleňování znevýhodněných osob, a tedy vytváření pracovních míst v podnicích umožňujících sociální začleňování, nebo
- poskytování sociálních služeb anebo zboží a služeb místní komunitě (společenství), nebo zranitelným osobám (přístup k bydlení, zdravotní péče, pomoc pro starší nebo invalidní osoby, závislost na řízení, přístup k základním bankovním službám, péče o děti, služby v oblasti zaměstnanosti a vzdělávání, atd.).

Při uplatnění komplexního přístupu k podpoře sociálního podnikání nelze opominout problematiku vzdělávání, posilování administrativní kapacity a zjednodušování prováděcích pravidel týkajících se veřejné podpory.

Evropské fondy rizikového kapitálu

Nedostatky na trhu rizikového kapitálu vedly k iniciativě usilující o vytvoření nového evropského rámce pro fungování těchto institucí.

Evropská komise představila dne 7.12.2011 návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o evropských fondech rizikového kapitálu, regulující fondy rizikového kapitálu. Dle Evropské komise je potřeba této regulace zřejmá v návaznosti na finanční krizi a všeobecné ztížení financování malých a středních podniků. V této souvislosti je nezbytné přijetí vyvážených opatření sestávajících z regulace, která podporuje investice do malých a středních podniků v rámci EU, v kombinaci s přímou podporou z veřejných prostředků.

³⁶ Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020 the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Návrh stanoví jednotný soubor pravidel pro správce těchto entit pod označením „Evropský fond rizikového kapitálu“. Evropský fond rizikového kapitálu musí splňovat tři základní náležitosti: 1. investuje aspoň 70 % majetku do malých a středních podniků; 2. těmto malým a středním podnikům poskytuje kapitálové nebo kvazikapitálové prostředky (tj. „nový kapitál“); 3. nevyužívá finanční páky (tj. fond neinvestuje více kapitálu, než který investoři vložili, a tak se nezadlužuje). Při získávání prostředků po celé EU musejí všechny fondy, které fungují pod tímto označením, splňovat jednotná pravidla a kvality (včetně požadavků pro uveřejňování informací investorům a provozních náležitostí). Tento jednotný soubor pravidel tak zajistí informovanost investorů o možných dopadech investic do Evropských fondů rizikového kapitálu. Pouze při splnění všech těchto podmínek může fond užívat označení „Evropský fond rizikového kapitálu“.

Evropské fondy pro sociální podnikání

Kromě výše uvedeného Evropská komise dále představila návrh Nařízení Evropského parlamentu a Rady o evropských fondech pro sociální podnikání. Cílem návrhu nařízení je položit základy silnému evropskému trhu sociálních investičních fondů. Zavádí nové označení „evropské fondy pro sociální podnikání“, aby investoři rozpoznali fondy, které se na investice do evropských sociálních podniků zaměřují. Aby fond získal označení „Evropský fond pro sociální podnikání“, bude muset prokázat, že vynakládá vysoký podíl investic (aspoň 70 % majetku získaného od investorů) na podporu sociálních podniků. Díky jednotným pravidlům uveřejňování informací pak investoři dostanou o těchto investicích jasné a přehledné informace.

Návrh dále ukládá fondům povinnost informovat investory o tom, jak budou postupovat při sledování a vykazování dopadů své činnosti. Návrh dále zjednoduší pravidla jednotlivých členských států zaměřená na tento druh fondů.

Vzhledem ke skutečnosti, že investování do sociálních podniků s sebou přináší četná rizika (vč. rizika ztráty celé investice), budou moci do těchto fondů investovat pouze tzv. profesionální investoři. Po zavedení právního rámce Evropská komise přezkoumá možná opatření, která by tyto investice zpřístupnila i veřejnosti.

Návrh nařízení o Evropských fondech rizikového kapitálu se s návrhem nařízení o Evropských fondech pro sociální podnikání vzájemně doplňují (s výjimkou investiční strategie je hmotněprávní úprava v podstatě totožná). Oba návrhy však sledují odlišné cíle. Pokud budou přijaty, budou existovat jako samostatné právní předpisy.

Seznam zkratk:

BFSE	Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky (vzdělávací síť financovaná ESF)
CITR	Sleva na dani vyplývající z komunitního investování
EFRR	Evropský fond regionálního rozvoje
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
JEREMIE	Joint European Resources for Micro to medium Enterprises
N BFSE	Síť Pro lepší budoucnost sociální ekonomiky
NNO	Nevládní organizace
OP	Operační program
OP LZZ	Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost ČR
ROP	Regionální operační program

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz